

Мойсеєнко С.М.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

## СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СИНТАКСИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СЛОВОСПОЛУЧЕННЯХ ТА РЕЧЕННЯХ

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** тип мови, синтаксичні зв'язки, словосполучення, речення.

Типологічний опис окремих мов повинен базуватись на індивідуальних особливостях мов, на регулярних та не регулярних явищах, і такий опис має бути структурним.

“Тип мови, – зазначає Реформатський, – треба визначати виходячи із граматичної будови” [3, 5-7].

Як відомо, англійська і українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської сім'ї мов (перша – до германської, друга – до слов'янської), а й до різних структурних типів мов: перша – переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами, а друга – флективна мова, де граматичні значення й відношення передаються за допомогою зв'язаних граматичних морфем – флексій.

Як відомо, мова – система. Кожна система має свою структуру. Структура – це спосіб організації системи, її внутрішня будова. Так, зокрема, мова має чотирьохрівневу будову. Найнижчим рівнем є фонологічний, далі йде морфологічний, лексико-семантичний, і найнижчим рівнем є синтаксичний.

Синтаксис мови являє собою такий рівень мови, який вивчає більш складні одиниці, ніж слово. Синтаксичний рівень, як і будь-який інший рівень мови, має свої складові одиниці – це словосполучення і речення.

Аракін В.Д. дає таке визначення словосполучення: “словосполучення – два чи більше повнозначних слова, об'єднаних на основі певного синтаксичного зв'язку і виконуючих номінативну функцію, наприклад: новий

годинник – a new watch; читати книжку – to read a book; ходити в школу – to go to school” [1,139].

Таким чином, словосполучення, як і слово, виконує одну й ту саму функцію: воно називає предмет, явище, дію, процес. Але словосполучення складається принаймні з двох, а інколи і більше повнозначних слів, які можуть також отримувати розширення: гарний театр – дуже гарний новий театр.

На відміну від словосполучень, що виконують номінативну функцію, речення виражають наказ, спонукання, питання. Граматичною основою речення є, на відміну від словосполучення, предикативність, вираження за допомогою мовних засобів відношення змісту висловлювання до дійсності. Речення може складатися як із одного, так із декількох повнозначних слів.

В даній роботі ми матимемо за мету вказати на способи вираження синтаксичних зв'язків, що реалізуються в словосполученнях та реченнях.

Так, **синтаксичні зв'язки** являють собою загальну ознаку і реалізуються в граматиці на рівні речення чи словосполучення. Корунець І.В. виділяє 4 типи синтаксичних зв'язків [4, 291]:

- 1) предикативні зв'язки;
- 2) об'єктні зв'язки;
- 3) атрибутивні зв'язки;
- 4) різні прислівникові зв'язки.

Об'єктні, атрибутивні та прислівникові зв'язки реалізуються за допомогою різних засобів, що є граматично релевантними, а саме:

- а) за допомогою синтаксичної позиції і прийменників (аналітичних засобів);
- б) за допомогою морфологічних (синтетичних засобів – закінчень);
- в) за допомогою поєднання синтетичних і аналітичних засобів вираження.

Окремо розглянемо способи вираження кожного типу синтаксичних зв'язків в англійській та українській мовах.

**1) Предикативні зв'язки.** Слід зазначити, що різні синтаксичні зв'язки в двох мовах можуть реалізуватись за допомогою ізоморфних та аломорфних

засобів, хоча аналітичні засоби домінують переважно в англійській мові, а в українській мові переважають синтетичні засоби вираження. Проте виняток становить один тип зв'язку між головними членами речення – підметом і присудком – первинна предикація.

Присудок в англійській мові, як правило, слідує за підметом, в той час як в українській мові, простий дієслівний присудок може передувати підмету, не підкреслюючи емпізи і не руйнуючи граматики речення. Наприклад:

Mary was listening; but she still said nothing. (F. King)

Слухала Мері (чи Мері слухала), проте вона нічого не відповідала/мовчала.

В англійських питальних реченнях присудок (допоміжне дієслово) може переміщатися в ініціальну позицію перед підметом, а українське речення не характеризується такою ознакою:

“Were you ever compelled to mutilate the animals” (S.Chaplin)

Тебе примушували будь-коли калічити тварин?

Англійський простий дієслівний та складний іменний присудок узгоджується з підметом за допомогою морфологічних засобів: числа, особи.

“I’m off, Dad, it’s good by till Christmas”. (Lessing)

“Who is that in your flat”. (W. Trever)

**2) Об’єктні зв’язки.** Вираження об’єктних зв’язків в англійській та українській мовах здійснюється синтетично та аналітично.

Об’єктні зв’язки в англійській мові виражається переважно аналітичним шляхом, а саме за допомогою синтаксичної позиції та прийменникового зв’язку (satisfied with them/us).

Українські іменники виражають свою залежність за допомогою відмінків. Виняток становлять не відмінюванні іменники, наприклад: вона зайшла в фойє, сіла в таксі, вона у новому кімоно, сперечатися про галіфе, цікавитися працями Монтеск’є.

Синтетичне вираження об’єктних зв’язків в українській мові, на відміну від англійської, мають також субстантивовані прикметники, дієприкметники, а

також числівники: задоволений новим (побаченим і почутим), зеленим та жовтим, зустрівся зі знайомим, з трьома/ з першим.

**3) Атрибутивні зв'язки.** Атрибутивні зв'язки в англійській мові виражаються аналітично та синтетично. Синтетичні засоби вираження представлені чотирма вказівними займенниками, які узгоджені з числом стрижневого іменника: *this – these, that – those, such a – such, many a – many*.

Інші способи і засоби вираження атрибутивних зв'язків в англійській мові аналітичні. Так, аналітичні зв'язки реалізуються за допомогою прийменників **to, for, of** і тд.: *the atmosphere of trade union meeting, book to read, books for reading*.

Ще одним засобом вираження атрибутивного зв'язку є використання синтетичного елемента елемента ('s): *her widowed mother's child*.

**4) Прислівникові зв'язки.** Прислівникові зв'язки в двох мовах виражаються переважно аналітично (позиція та прийменники в англійській мові) і синтетично або поєднанням аналітичних і синтетичних засобів вираження: (to) *work hard* (як? прислівниковий зв'язок); *hard work* (яка робота? атрибутивний зв'язок). Отже, синтетична позиція є засобом вираження лише в англійській мові. В українських словосполученнях *працювати важко і важко працювати* перестановка прислівника *важко* не змінює прислівникового синтаксичного зв'язку.

Ізоморфізм спостерігається в прислівникових словосполученнях *very well дуже добре, early enough досить рано, quite seriously зовсім серйозно, rather slowly досить повільно*.

Прислівникові зв'язки в двох мовах збігаються з різними прислівниковими значеннями. Слід виділяти такі прислівникові зв'язки:

1. Темпоральні (часові) зв'язки, які виражають прислівникові значення часу: *the meeting in 1991* чи: *the 1991 meeting, the detention of last August* чи: *the last August detention, зустріч 1991 року, затримання минулого серпня, зустріч у понеділок, etc.*

2. Локальні зв'язки: life near the seaport, meetings at the hotel, життя біля/ поблизу морського порту, зустрічі в готелі.

В даній роботі ми вказали на способи вираження синтаксичних зв'язків, що реалізуються в словосполученнях і реченнях, спираючись на відомих українських та російських мовознавців: Корунця І.В. [4,291-307], Кочергана М.П. [2, 309-311], Аракіна В.Д [1, 139-141] та інших. Такий опис потрібен для бінарного порівняння мов з метою, що носить прикладний характер і для розробки методики викладання іноземної мови, тому подібний індивідуальний типологічний опис для кожної пари мов, що порівнюються, повинен бути різним. Такі завдання типології ставили дослідники багатьох мов, що розробили основи контрастивної лінгвістики.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аракин В.Д. Сравнительная типология английского и русского языков: Учеб. пособие. – 3-е изд. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2000. – 256с.
2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000 – 368с.
3. Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М.; 1997. – 463с.
4. Korunets I.V. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages. – К., 2003.